

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacræ Theologiæ Professoris, Et sanctæ Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtvtibvs,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

Continet Tractatvm Serie Vigesimvm-Octavvm De Matrimoniis, &
Sponsalibus, cum Indicibus necessariis

**Castro Palao, Fernando de
Lugduni, 1669**

De mutua coniugum habitatione & effectibus inde subsecutis. Pun. 5.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76659](#)

⁶ Sexū emittenti votum castitatis regulariter non teneris debitum reddere, quia ipse in honore Dei censendus est iuri perendi debitum tibi cessisse. Quod si votum castitatis ex tuo consenui emissum sit, non solum non teneris debitum illi reddere, sed nec potes ab eo exigere, quia eius voto cōsentientis iuri debitum perendi renunciasti, ut latius superius dictum est, & tradit Laym. lib. 5. tract. 10. 3. part. c. 1. n. 12. & 15. in fine.

⁷ Septimō affinitatem ex incestu contrahenti durante prædicto impedimento non teneris debitum reddere, ut est omnium sententia, quia ob crimen commissum incelsus priuatus est in iure perendi debitum cap. transmissa, cap. tua fraternitatis ad eo qui cognatus consang. exor. sue. Probabile tamen est inquit perenti te reddere posse, ne ex delicto alterius ius tuum petendi, & reddendi debitum diminuat, vt aduersus alios probat Sanch. lib. 9. disp. 6. à n. 12.

⁸ Ostendit ob obligatione reddendi debitum sub graui culpa excusat difficultatem grauem parentum in aliendis filiis si multiplicentur, afferunt Sotus in 4. d. 32. quæst. vñca, art. 1. Rodrig. summ. 1. cap. 243. concl. Saa, verbo Debitum, n. 18. Quijimo Pet. de Ledesma, de matrimon. quæst. 64. art. 1. in fine. Sanch. lib. 9. disp. 2. n. 3. Gaspar Hurtado disp. 10. de matr. difficult. 12. n. 54. & alij censem celsante incontinentia periculo nullam culpam nec venialem committi in prædicta negatione. Moventur, quia ab aliis debitis solvendis excusat magna incommoditas, & difficultas, cur ergo ab hoc debito non excusat? Præterea non teneris debitum reddere, si probabiliter times aliquod graue damnum tibi vel proli obveniuntur: at si proles nascatur graue tibi, siliisque natu dampnum imminent, liquidem cogens ex elemosynis emendicatis. Ergo, &c.

⁹ Ceterum verius censeo ob prædictam rationem, te debitum non posse negare, nisi cõiuix iuri petendi celeritate quod incommoditas, & difficultas, quam ex multiplicatione filiorum timere potes, præterquam quod dubia est, & incerta, ex ipsam solutione debiti ex iustitia nascitur. Non igitur eius solutionem impedit potest. Addit filiorum generationem esse præcipuum matrimonij suum, & primam coniugum obligationem, debet ergo hac præferri obligationi illorum aliendis, cui obligationi si parentes nequeunt ex propria comode satisfacere, satisfaciant ex aliorum elemosynis, filioque exponant: obligationem tamen reddendi debitum non omissant. Sic docent expressè Rebello. libro 2. quæst. 16. sef. 1. Coninch. disp. 3. a. 2. n. 3. in fine. Layman. lib. 5. tract. 10. 3. part. c. 1. num. 16. & videntur esse huius sententia, qui indistincte affirmant esse peccatum mortale negare debitum, ne proles multiplicetur, ut sunt Angel. verbo. Debitum. n. 15. vbi Sylvestr. q. 8. Nauar. c. 16. n. 2. 3. Margarita Confessor. 6. præcepto ver. 8. in fin. Ludou. Lopez. 1. p. infrastruct. c. 79. & peccat. Graffis. 1. p. decisi. lib. 2. c. 8. 3. n. 1.

Nondic exculpat aliqui à reditio debiti, si coniux petens excommunicatus sit; quia excommunicatione ligatus priuatur communicatione fidelium. Sed hac excusatio nullatenus est admittenda; quia ob vitanda animatum pericula conjugibus excommunicatis communicatio permititur. Cap. quoniam multos. II. q. 3. Quod ideo de uxore loquatur, omnes Doctores ad virum extendunt, quia procedit eadem ratio, ut latius tract. de excommunicatis dicimus.

§. XI.

An debitum iniquè perenti possit concedere?

1. Si petito debiti iniqua sit ex parte actus nequis petitioni annuere. Secus si ex parte persona sit iniqua petitio.
2. Temporat Basil. secundam partem, ne procedat, quando petens nequit à sua petitione malitiam removere.
3. Displcit prædicta limitatio.

¹ Alij generaliter negant, eo quod non licet iniquæ actione cooperari. Alij econtra concedunt, quia ob iniquam alienum petitionem non es tu priuandus potestate, quam ex matrimonio habes petendi, exigendique debitum. Alij quibus ego silenter distinctione vñntur, iniquum enim, si petito debiti iniqua sit ob aliquam circumstantiam, quæ ipsum actum exterrit vitie, nequaquam poteris petenti debitum concedere, quia petis tibi illicitum, ut si absque necessitate petat in loco facto, vel cum periculo abortus, vel damni proli, aut tui, vel petentis gravis documenti. Fatorum tamen aliquando ex negatione debiti timeri posse grauiora mala quam ex eius concessione, & eo cau iam petenti copula illicita non erit, ac proinde poteris petitionem annuere, sicuti aduentur Petri. de Soto, Sanch. & Layman. & statim referendi. At si non ob circumstantiam tenentem te ex parte actus, sed ex parte petentis petitionem iniqua sit, optimè poteris petenti concedere, quia concedis id quod ex se licitum est, nec tibi potest malitia imputari, ut si petas debitum ob malum finem: haec distinctione commun.

Ferd. de Castro. Sum. Mor. Pars V.

niter Doctores viuant, ut videre est in Petro de Soto lec. 16. de matrimon. in fine. Couarruu. 4. decret. 2. part. c. 3. §. 1. num. 6. Henr. lib. 11. cap. 1. §. 8. Sanch. lib. 9. disp. 6. n. 7. Coninch. disp. 3. dub. 4. a. n. 5. Paul. Laym. lib. 5. summ. tract. 10. 3. part. cap. 1. in fine. num. 17.

Secundam partem huius distinctionis restringit Basil. Ponc. lib. 10. cap. 3. à n. 3. & Gaspar Hurtado disp. 10. difficult. 13. ne procedat, quando petens nequit à sua petitione malitiam removere, sed solum quando ab ea petitione potest separare malitiam. Nam quando petis tibi copulam, à qua ipse petens separare malitiam nequit, necessariò à te postulat cooperationem ad alium, qui hic, & nunc malus est. Secus vero contingit, quando ab eo actu separari malitia potest. Ex quo inferunt dubitanti de matrimonio valore altriclo voto castitatis te non posse debitum reddere; quia ea copula petita ita mala est petenti, ut nequeas villa ratione ab ea malitiam separare. Secus vero quando solum est mala, quia prauo fine petita est.

Ceterum huic limitationi acquiescere non possum, ideoque ex illico superiori doctrinam generaliter veram esse, nempe quies malitia non se tenet ex parte actus externi, sed ex parte personae petentis ob aliquam circumstantiam, quæ non ipsum actum, sed personam petentem afficiat, licet te posse debitum petitem concedere, quia eo casu non videbis cooperari aliecius peccato formaliter, siquidem illa actio extrema in se peccatum non est, sed quatenus procedit ab eo, qui cum exercere est impeditus ob votum, vel aliud impedimentum: si enim cum petens iniquo fine in petitione ducitur, separareque à petitione malitia potest, non celeris eius iniuriant cooperari, neque etiam censendus es, cum voto castitatis astricabis, vel impedimento ligatus debitum petis: nam actio externa aquæ ex prauo fine ac ex voto castitatis, vel affinitatis impedimento vñtatur. Cooperari autem actioni, quæ solum ex circumstantia ipsi extirpata mala est, non est intrinsecè malum, sed ob aliquam rationabilem causam honestari potest. Quisimò ex istmo non solum te posse in supradicto casu petitioni acquiescere, sed regulariter obligatum esse, ut pluribus firmat Sanch. dicta disp. 6. n. 7. eo quod petens non amiserit ius petendi ex iustitia. Quod exemplis manifestari potest. Si enim dubius de matrimonio valore à te nullam dubitationem habente copulam petat, tametsi tu conscius sis illius dubitationis, teneris eius petitioni acquiescere, quia ob eius errorem conscientiam ius petendi non amisisti. Item altrius castitatis voto, si tibi non cessit ius petendi, & cessione illius non acceptisti, solum Deo, & non tibi obligatur, ac proinde aduersus Deum tantum, & non aduersus te petendo delinquit, sicuti si nummos apud te depositos haberet, & Deo promitteret non exacturum, si postmodum exigere, tu obligatus esses concedere, quia ex promulgatione Deo facta nullum ius retinendi illos acquististi. Ab hac tamen regula excipit Sanch. dicta disp. 6. n. 8. impedimentum affinitatis, quo ligatus ius petendi amisit in prænupti commissi delicto; & sic ut ei qui propria voluntate cessit ius, non teneris debitum concederes, sic non teneris concedere cui legibus prædictum ius sublatum est.

P V N C T V M V.

De mutua coniugia habitatione, & effectibus
inde subsecutis.

§. I.

Obligantur coniuges ad mutuam habitationem.

1. Obliganur mutuam habitar.
2. Huic obligationi ex mutuo consensu cedere possunt.
3. Secluso prædicto consensu peccatum graue est diu coniuges esse separatos, nisi necessitas urgeat.
4. Ex causa familiæ, vel Reipublicæ necessaria potest vir ab uxore diuiniti separari, & virum tenetur uxori sequi, se commode potest.
5. Vir ab uxore insitè discedens non tenetur secum uxorem deferre.
6. Ob votum castitatis, vel affinitatem contractam non licet alteri coniugi à domo, vel mensa recedere, sed solum se parare thorum.

¹ Primo certum est coniuges obligatos esse iure naturali, & Diuino simili habitare in eadem domo, ad eandem mensam accubare, & in eodem lecto iacere: id enim postulat matrimonio natura, quæ individuum, & inseparabilem coniugum vitam continet iuxta illud Genes. 1. Propter hanc relinquere hominem patrem, & matrem, & adhæredit uxori us, & erunt duo in carne una. Et Matth. Omnis qui dimiserit uxorem suam excepta fornications causa, facit eam mechari. Quod si aliquis cōjugum huic obligationi non satisfaciat, compelli potest à

Judice

Judice Ecclesiastico censuris, & brachio seculari intocato iuxta Textum, in cap. litteras de restitu. spoliis. Vbi Abbas, n. 29, Couaruu. 4. decret. 2.p. c. 7. initio, num. 1. Anton. Cucus lib. 5. instit. maiorat. cit. 11. num. 126. Quinimò si controversia non sit de matrimonij valor, à seculari iudice potest compelli, eo quod obligatione naturali ex contractu debite non satisficiat, vt bene notauit Glossa in cap. non est de sponsalib. per Textum ibi. Per officium Iudicis, vel Episcopi loci. Et tradit Couaruu. *sprà* n. 3. Sanch. alius relatis lib. 9. disp. 4. n. 7. Potestque Iudex Ecclesiasticus aduersus quemlibet alieni coniugis detentorem procedere iuxta dictum Textum in cap. non est de sponsalib. quia ad Iudicem Ecclesiasticum spectat iura matrimonij, vptore Sacramenti defendere, vt bene notauit Abbas in d. cap. non est. num. 3.

2. Hinc obligationi habitandi simul possunt coniuges ex mutuo consensu cedere, si iusta cessionis adiut causa, & nullum incontinentia periculum, vti colligunt ex Paulo 1. Corinth. 7. Nolite fraudare invicem nisi ex consensu ad tempus ut vacaret orationi. Dixit ad tempus, ob periculum incontinentiae, ut constat ex illis verbis: Reuerinti midipsum, ne tentet vos Sathanas. Quare secluso incontinentiae periculo possunt coniuges thorou separari, perpetuum amore continentiae, non ex odio, & indignatione, vt deciditur cap. sunt qui. 27. q. 2. & cap. quod Deo 33. q. 5. Verum si periculum adiut incontinentiae eti si consensu si facta in perpetuum separatio, dissolu debet lege charitatis ad id obligante, vt bene aduersit Sanch. dicto lib. 9. disp. 4. num. 5. Quapropter Index Ecclesiasticus nulla ratione coniuges iuniores permettere debet separatum vivere, quia periculum incontinentiae timeri potest, vt recte dixit Abbas, cap. 1. num. 7. de coniugio leproso. Et ibi Alexander de Nevo, num. 6.

3. Secluso praedito consensu peccatum graue est coniuges diu esse separatos nisi causa alendæ, gubernandaque familiæ, vel Superioris præceptum, aliave simili necessitas intercedat, vti constat ex cap. 1. de coniugio leproso. Quapropter nequit maritus inquit vxore longam peregrinationem vovere s; quia ea absentia non est ex causa necessaria. Neque obest, quod vxor maritum discedentem sequi teneatur iuxta Textum in cap. unaquaque 15. q. 2. quia id verum est, quando ex causa necessaria discedit, vel discedit aliquibi diutius commoraturus. Secus quando discedit vagaturus, cuius comitatus vxorem non decet, sicuti alii relatis notar. Sanch. lib. 9. disp. 4. n. 15. Notanter dixi longam peregrinationem; nam breuem optimè potest vir inuita vxore præstare. Cum enim caput vxoris sit, non decet ita vxoris consolto astrictum esse, quin possit aliquandiu recreationis causa ab ea discedere, quod nullatenus vxori vir poterit subiecta permittitur, maximè cum eius statum non deceat peregrinatio.

Ex causa vero familiaria, vel recipublica necessaria potest vir ab uxore diutius separari, secus vxor à viro absque eius consensu, cum penes virum sit familia gubernationem, & vxor raro militia, negotiisque traclans idonea sit. Discedentem autem maritum ex praedita causa vxor sequi debet, si facile possit iuxta Textum in c. unaquaque 13. q. 2. Nam cum penes maritum sit necessaria ad familiæ gubernationem, & sustentationem prouidere, & matrimonij natura postulet cohabitationem mutuam, tenetur vxor maritum discedentem sequi si facilè potest, nif forè in contractu matrimoniali fuerit hec obligatio excepta, de quibus latè dixi disputatio. 1. huius tract. p. 15. vbi an vxorem relegatam tenetur vir comitari?

5. Verum vir ab uxore ex praeditis causis discedens non tenetur secum uxorem cum comitari volenter deferre; quia plerunque id molestissimum est, nec levibus expensis subiectum. Quare nisi vir aliquo in loco diu commoratus sit postquam ab illo gravi incommodo, rei que familiaris iactura secum uxorem deferre non obligatur, vt recte dixit Sanch. lib. 9. disp. 4. num. 14.

6. Ad extremum aduertere ob votum castitatis emissum, vel affinitatem contrafam, eti licet coniugi separare thorou, non tamen domum, aut mensam, qui praedita solum copulam impediunt, non tamen mutuan obsequiorum communicationem, & cohabitationem domesticam, & communalem, vt docuit Glossa in c. nosse verbo non fraudentur. 30. q. 1. Abbas in o. si vir in fine de cognat. spirit. & c. 2. n. 2. de coniugio leproso. Sanch. alius relatis, lib. 9. disp. 5. in fine. num. 19.

S. II.

Qualiter coniuges sibi inuicem alimenta subministrare debeant?

1. Coniuges obligantur sibi mutua prestare obsequia in sui, suo rūmque sustentationem.
2. Accepta dote, & fortuidò pereunte, vel ex culpa mariti tenetur maritus vxorem alere.
3. Si vxor ab eius obsequio abque necessaria causa recesserit, non tenetur maritus eam alere. Secus si ex causa necessaria,

4. Item excusat maritus si inops sit, & qualiter si pecuniam mutuam accepert.
5. Item excusat maritus ab alimentis uxori præstandis, si dos promissa soluta non fuerit.
6. Non excusat maritus ab obligatione reddendi debitum, corrigendumque uxorem.
7. Qualiter uxor obligari possit ad laborandum marito?

Conuenient Doctores coniuges obligari sibi mutua præstatre obsequia in sui, suorumque sustentationem. Quapropter vir tenetur uxorem, si quicq; filios alere, quia ad pizdictum eff. Cum eam dotatam accepit, vt constat ex leg. pro oneribus Cod. de iure dotum. leg. dotis fructus ff. eodem tñ. Quod si indotatam accepit ab ea obligatione non liberatur. Præsumitur namque sola vxoris persona contentus esse, vt dicitur Sardus de alimento. tit. 1. q. 3. 1. num. 11. & tit. 7. q. 1. num. 1. Matien. lib. 5. recop. tit. 1. leg. 3. gloss. 2. n. 29. Barbo a 2. p. Rub. ff. soluto matrimon. n. 43. Sanch. alius relatis lib. 9. disp. 5. n. 8. Quod intelligendum est casu quo vxor pauper sit, nam si dices existar dorem confituisse tenetur; racid enim confiteri vir de dote pacrum inire, dum vxorem diutiem accepit. Quod si ipsa postmodum renegat dorem assignare, eximitur vir ab obligatione eam alendi, sicuti si à principio dos sibi fuisse promissa, nec tamen soluta, vt optimè tradit Bald. leg. fin. num. 9. Cod. de fententia, quis sine certa quantitate. Ioann. Lup. cap. per vestras de donat. inter vir. & ux. notab. 3. §. 2. n. 1. & leg. Gomez Arias, leg. 27. Tauri. n. 130. Sanch. lib. 9. disp. 5. n. 9. At si non vxor, sed ciui parents diuities sint, cogi possunt iuxta legitimam designate dorem, vt ex communi docet Molin. Ileuita. 5. 2. disp. 424. in princ. Interim autem à viro alenda est, quia inops est, & abique promissione dotis accepta fuit, vt alii relatis docet Mol. disp. 425. vers. 5. marito dos. Sanch. lib. 9. disp. 5. num. 9.

Accepta dote, & fortuidò pereunte, & à fortiori pereunte ob culpam mariti tenetur maritus vxorem alere, quia iam ob dotis receptionem subiit eam obligationem, à qua ob fortuitum eventum eximi non debet, vt optimè tradit Sanch. lib. 9. disp. 5. n. 10. argum. leg. si cum dorem. 2. 3. si maritus ff. soluto matrimon. At si ob culpam ipsius vxoris dos perit, eti Abbas cons. 5. num. 4. volum. 2. & Ioann. Lup. cap. per sefina de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 1. p. 1. Existimatur obligationum esse maritum cum alere ratione vinculi coniugalis, sicut tenetur alere vxorem papperem indotata, verior mihi videtur sententia Sanch. d. lib. 9. disp. 5. n. 10. assertent id venit esse, quando vxor carcer parentibus qui cum alere possint enim eventu coniugalis nexus exigit, vt ei vi alimenta submissit maximè si in eius obsequio sit. At si parentes diuities habeat exculpat vir ab eius sustentatione, sicuti exculpat cum dos ei promissa est, & non soluta. Perinde enim est à viro dote culpā vxoris auferri, ac si culpā ipsius vxoris non colberetur. Quia omnia optimè confirmantur ex leg. quod si nulla ff. de relig. & sumptu. fener. vi recte expedit Sanch. vñ. *sprà*.

Ab hac autem obligatione alendi vxorem eximitur maritus. Primo si vxor ab eius obsequio abque necessaria causa recesserit; cum enim teneatur in viro obsequio esse, cap. luc. imago 33. quæff. 5. si contra hanc obligationem recedat, merito ei alimenta denegantur. Qui enim non facit quod debet aequum est ne recipiat quod oportet. Argum. leg. fea. Cod. de condition. infirmit. leg. Italianus 8. affinit. ff. de actionib. empti & tradunt alii relatis Couaruu. 4. decret. 2. part. cap. 7. §. 1. num. 2. Matien. lib. 5. recopil. tit. 9. l. 2. gloss. 1. num. 32. Guicci. canonicas. gg. lib. 1. capit. 24. numero 7. Surd. de alimento. tit. 1. quæff. 32. num. 17. Sanch. lib. 9. disp. 4. num. 2. Layman. lib. 5. sum. tract. 10. 3. part. cap. 2. n. 2. Serus vero est, si ob sevitudinem vii aliamque culpam discedat; quia eo casu discedit ex iusta, & rationabilis causa i deoque alimentis debitis priuata non est; alii maritus ex sua iniuritate commodum reportant, sicuti docent expressi omnes Doctores nuper relati. Evidem est si ob mariti amētiam, vel morbum contagiosum compalpa sit discedere, quia ille discessus culpæ impunitandus non est; ac proinde priuationem alimento inducere non debet, vt aduertere Lara leg. si quis à liberis, & si quis ex his num. 6. ff. de liberis agnoscend. Barbofa, 1. part. Rub. ff. Soluto matrimon. num. 43. Layman. *sprà* num. 2. vers. præterea. Sanch. alius disp. numero 25. Quinimò censeri non debet vxor culpa sua discedere à viro, tametsi ob delictum commissum perpetuo ceteri deretrudant, quia ille discessus necessarius est, & coactus cum ipsa velit viro cohabitare, & delictum in cuius pena imponitur in viro commissum non fuit, neque ad illius lepatationem rendit. Non igitur ob illum discessum priuata alimenta debet, vt pluribus exhortat Sanch. aduersus alios Doctores d. disp. 4. n. 23. Veilum si simili cum hoc discessu eius dos publicetur, ratione publicationis dotis exculpat vir ab alimentis præstandis, vt num. preced. diximus. Et ob eandem rationem existimo cum Mol. Ileuita tract. 3. de infit. disp. 9. n. 7. celebrato duoviro ob adulterium, & in penam delicti commissi bonis vxoris marito applicatis non esse obligatum manut ad alendam vxorem. Perinde enim est,

at si alteri ea bona applicata essent. At vxor interpellare poterit iudicem, qui ex officio maritum compelleret vxori aliunde bona non habenti necessaria subministrare, sicut ex communi docet Iul. Clarius lib. 5. sententiar. §. adulterium num. 17. Paul. Layman, lib. 5. sum. tract. 10. 3. part. cap. 2. numero 2. vers. adde.

⁴ Secundò excusat maritus ab hac alimentorum subministracione si inops sit, quia nemo obligari potest ad impossibile. Quinom virus duas maritas inops ministrare alimenta debet, ut pluribus firmat Lata, leg. si quis à liberis §. si quis ex his num. 14. ff. de liberis agnoscent. Surd. de aliment. tit. 1. que. 3. §. num. 7. ff. leg. & que. 3. 6. à num. 6. Sanch. lib. 9. disp. 4. num. 27. Quod si maritus inops pecuniam mutuo accepert ad vxorem, filioque alendos, solutóque matrimonio nulla super sunt bona mariti, ex quibus illa debita solvantur, eti plures conveant vxorem, & filios conuenient posse, obligatosque esse, si bona habeant ad prædicta pecuniae solvantem, ut potest in eorum commodum expensas, & ratione cuius diutiora faci sunt. Molina Iesuita disput. 43. §. tertium est. & Sanch. lib. 9. disp. 4. num. 29. contrarium afferunt. Nam esto in eorum utilitatem illa pecunia consumpta sit, non fuit aliena, neque illis indebita. Quippe erat mariti, in cuius dominium translatis erat, & licet, maritus obligationem non habet alendi vxorem, & filios cum inops esset, neque petendi mutuam pecuniam, quam solvere non poterat: ut accepta pecunia, & illius dominus factus obligationem habet vxorem, & filios alendos, ac proinde vxor, & filii non ab alieno, sed ex vero domino, & ex sibi debitis sustentationem acceptarunt, nullam ergo obligationem solvendi habent: id eoque leg. 6. Tauri, quæ hodie est lex 9. tit. 3. lib. 5. recipiat. decidit mulierem renunciante lucris constante matrimonio acquisitionis obligatum non esse ad eam alienum constante matrimonio contradicendum. Et in leg. 6. Tauri hodie 9. tit. 3. lib. 5. recipiat. alterum mulierem obligatum non esse ad debita contracta à marito, nisi probatum fuerit simul cum marito se obligasse, & in eius utilitatē muruum cessisse ergo si vxor, & filii expressè ad solutionem mutuo non se obligauerint, tamen si in eorum commodum expensas sit non tenentur.

⁵ Tertiò excusat maritus ab alimentis vxori præstandis, si dos promissa soluta non fuerit, sive fuerit promissa ab vxore, cuique parentibus, sive ab alio quocumque extranco, ut redit Sanch. lib. 9. disput. 5. num. 5. quod dote promissa ab extranco, & non soluta nullam maritus obligationem habet alendi vxorem, tamen ob impotentiam non soluat: at si ab uxore, cuique patre promissa sit, si ex impotentiā non solvitur, dummodo tempore promissionis eam impotentiam non agnoscit, tenetur maritus vxori alimenta præstare, ac si dote recipiatur, quia censenda est dote eo calu perire fortuita: siquidem absque culpa vxoris, vel parentis non solvit. Quia covenient nequeunt pro dote soluunt ultra quam facere possint.

⁶ Verum esto excusat maritus ab alimentis vxori præstandis ob non solutam dote promissam, non tamen excusat ab obligatione reddendi debitos, ipsamque regendi, & gubernandi, quia hæc obligatio ex matrimonij contractu nascitur, à qua eximi non potest contractu non dissoluto, nec diuinitate celebrato, ut tradunt ex omnibus sententia Molina tract. 2. de iustitia. disp. 42. §. si maritos dicit. Sanch. lib. 9. disp. 4. num. 1. Ex qua doctrina existimo necessariò inferri maritum non posse ab dote sibi non solutam omittere traductionem sponsa in propriam domum, aut iam traductam expellere, quia domestica cohabitatio necessaria est: ut debitus coniux commode exigere, eique reddi possit. Atque ita docent Cottuarii, 2. pari. decret. cap. 7. in princip. num. 2. Matien. lib. 5. recipit. tit. 1. Rub. gloss. 1. num. 91. Molina tract. 2. de iustitia disp. 42. 5. §. si maritos dicit. Sanch. alios referens lib. 9. disp. 5. num. 17.

⁷ Superest quæstio: An vxor obligari possit ad laborandum marito? Cu[m] questione optimè responder Laymann. lib. 5. sum. tract. 10. 3. part. cap. 2. in fine, sub hac distinctione: si enim (inquit) sermo sit de labore ad gubernationem, & sustentationem familiae necessario, qualis est cibos coquere, laveare vestes, &c. spectari debet loci consuetudo, & status vxoris, quæ si non pariantur huiusmodi labores fieri ab uxore sed à famula, non poterit obligari à marito ad prædicta præstanda: argum. leg. in tradit. la. 1. ff. de operis libertori. ibi. Sed si liberta que operas promisisti ad eam dignitatem porueras, ut inconveniens sit præstare patrono operas, ipso iure hæc intercedens. At si prædicti labores statum vxoris non dedecant, vel ita pauperes sint, ut maritus famulam conducere nequeat, sine dubio ad prædictum laborem præstandum obligari à marito poterit, ut pluribus exponat Sanch. lib. 6. de maritim. disput. 6. num. 14.

Verum si loquamus de labore ad lucrum necessario, tunc

subdistinguendum est, si vxor attulit dote ex eius fratribus ali a marito sufficienter potest, nequaquam cogenda est ad laborandum, quia vxor non tenetur operari, ut marito lucrum acquirat, cum sic lucrata ad vxorem iure communis pertineant. At si nullam dote attulit, vel attulit insufficientem, vel culpa vxoris, aut casu fortuito perit, cogi poterit ad laborandum iuxta cius statum, & conditionem; quia ea casa non est censenda labore in mariti lucrum, sed in propriam sustentationem.

S. III.

Obligantur coniuges se inuicem corrigeat.

1. Vixerit alterum corrigerem tenetur, sed cum discrimine.
2. Vir vxorem delinquentem moderatione punire potest.
3. Quia sibi pœna, quas maritus vxori imponere possit in pœnam delicti committi?
4. Punitio ex reō sine fieri debet, & delicto commensurari.

^CVM coniuges individuam vitæ consuetudinem retinent, æquum est ut coniugali se inuicem affectu corrigan, & ad peccatorum emendationem adiuvent, hoc tamē discrimine. Nam cum vir sit caput vxoris Genes. 2. Ad Ephes. 5. & 1. Corinth. 11. potest vxori præcipere ea quæ ad familiæ gubernationem iudicauerit expedire. At vxor nullum marito præceptum imponere potest. Deinde marito exhortatione, & punitione datum est vxorem corrigit. At vxori vixit ubi vires potuisse existere, solum exhortatio, non punitio permittitur. Hoc igitur supposito,

Potest vir vxorem delinquentem in pœnam delicti committi puniri, puniri one inquam leuitate, & moderata, ut constat ex leg. rei indicata ff. solivo matrimonio, neque enim mancipium est, nec famula, sed socia, & adiutoria. Quod si delictum eius conditionis sit, ut grauem punitionem exigat, non obinde marito conceditur, ea punitio, sed leuis tantum, ut publica potestat integrum, & illæsum ius maneat puniendo prædictum delictum, il ad eius tribunal deferatur, ut norauit Victor select. de potest. ciuili in fine. Paul. Layman, libro 5. tract. 10. 3. parte capite 2. numero 9. Neque enim vir comparatione vxoris, & paterfamilias comparatione domesticorum potestatem puniendo sibi subditos habent, nisi quatenus à Republica illis concilium est. Quippe potestas delicta punitiū iure ipso naturali in communitate residet, et namque quo plures in unum congregantur, ea communitas potestatē habet delicta puniendo, alia nec communitas consuetuaria, neque in suo munere contineri possent. Verum quia communites diversæ sunt, alia perfecta, ut est ciuitas, provincia, regnum, nemini alteri subordinata; alia imperfecta quæ partes sunt baroni ciuitatum ipsique subiectæ, inter quas minimum locum obtinetur familiæ, integræ potestas delicta puniendo utque ad mortis pœnam in communitate perfecta residet, sicut in eo qui prædictæ communatæ præstet; ac communitas imperfecta, & qui illi præstet ea solum potestatæ gaudet, quæ à perfecta communitate conceditur, & iudicata est sufficiens ad illius conservationem. Quapropter maritus comparatione vxoris est potestatē habeat eius delicta puniendo, non tamen pœna gravi sed leui & moderata, leuiori inquam quam filiorum delicta, & longe leuiori quam mancipia, quia à perfecta communitate amplior potestas non conceditur, ut ex vsu, & consuetudine constat, neque oportebat concedi, ut sic mutuus coniugalis amor efficaciter conferueretur.

Quod si roges quæ sint pœna permittiæ marito, quibus vxorem punire possit, & quæ non: Breuiter respondeo spectandam est loci consuetudinem attendit vxoris conditione, quippe vxori humili, & plebeia grauius puniri solet quam nobilis. In particulari autem certum est non posse maritum punire vxorem poena mortis, mutilationis, exilio perpetui, carceris, vulneris, alteriusve percussione, ex qua eius salus, vel membrum periculum subeat; has enim pœnas sibi Republica perfecta referuant, quas nec dominis comparatione feritorum permisit. Plerunque censerem subtractione cibi maritum ut debere in uxore punienda, quia hæc pœna sufficiens videatur ad contineandam vxorem, & eius defectus communiter contingentes puniendos. Cui pœna addi possunt aliquor reclusionis dies etiam compedibus appositis. Nam licet priuati carcere omnibus priuatis interdicantur, ut constat ex leg. enica Cod. de priuatis carcerebus. Et habetur leg. regia 5. tit. 23. lib. 4. nonne collect. Et tradidit D. Thom. 2. 2. que. 6. 5. art. 3. id intelligendum est de carcere perpetuo, & ordinatio, secus de carcere imperfecto, quicque commissio delicto, & ad brevem tempus designatus, ut recte notauit Molina tract. 3. de iustitia. disp. 1. num. 18. vxorem tamen cedere alapis, conculcare pedibus, fustibus percutere raro permitterem, quia coniugali affectu, & timori, qui semper spectandus est, ha[bi]t[ur] graues pœnitentes si frequentes sint non leuiter obstant. Minus censio concedendam verberum pœnitentem, quia hæc lectorum propria est, ut colligunt ex leg. consensu post princ.

I 4 Cod.

Cod. de repudiis. Authent. de nuptiis §. mittores collat. 4. Et licet aliquando causa virgente ingenuo soleantur hac affici punitione, id contingit cum in minori aetate sunt constituti. Quapropter (nisi causa gravissima vigeret) peccatum mortale existimare tam punitionem, etiam in suo genere leuis, & moderata sit, quia ex se uxorem maximam dedecet, & in plurimis sententiis sufficienter praeberet diuortij causam. Atque ita sustinent Sotus, lib. 5, de infest. quest. 2, art. 2, in fine corp. Arag. 2.2, quest. 6, art. 2, vers. de marito. Sanch. lib. 10. difficult. 18, num. 16, plures referens Molin. tract. 3, disput. 2, in fine numero 20. Rota apud Farinac. decr. 371. Basil. Ponce, lib. 9, cap. ult. num. 5.

4 Duo vero in hac punitione seruanda sunt; primum, ne punitor delictum excedat, sed illi commensuretur; quin potius expedit ut maritus leuis uxorem puniat, quam delictum exigit. Etenim hac ratione pax, mutua benevolentia inter ipsos conseruabitur. Secundum, ne ex odio punio fiat, sed ex charitate, zeloque iustitia ad correctionem, emendationemque uxoris, & in domesticorum exemplum.

P V N C T V M VI.

De dissolutione matrimonij quoad thorum, & habitationem.

Hucusque de proprietatibus matrimonij sumus locuti, superest dissensum de eius contraria. Matrimonium namque diximus vinculum esse indissolubile, obligacionemque secum trahere reddendi debitum, simulque cohabitandi. Et licet Iudeus fuerit permisum matrimonium consummatum disoluere Deuteronom. 24. & Malachis. 2. At post legem Euangelicam Matth. 5. & 19, nec Iudeus, nec Gentilibus permisum est vinculum matrimonij coniunctum disoluere: Solum enim fauore fidei matrimonio infidelium conceditur dissolutio, si alter ad fidem converteratur, altero in infidelitate remanente Extra hanc causam vinculum matrimonij consummati tam fideli, quam infideli persistit, sola morte coniugis disoluendum, vt tanquam de fide certum definitum est ab Alexand. III. cap. ex parte de Sponsalibus, & a Concil. Florent. in Armenor. infrafr. & a Trident. sess. 2. 4. eam. 10. Neque his obstar quod Christus Dominus Matth. 19. dixerit: *Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit mochatur, & qui dimisera duxerit mochatur, quasi diceret ex causa fornicationis dimitti uxorem posse, & aliam duci absque mochia; id enim indicat exceptio illa nisi ob fornicationem.* Non inquam obstar, quia Christus Dominus solum dixit mochari eum, qui uxorem dimittit extra causam fornicationis. At de dimittente causa fornicationis exilente (inquit Caeteran. in presenti) nihil decidit. Præterea Christus Dominus, voluit eo in loco libellum repudij, quo matrimonij vinculum, & mutua coniugum habitat disoluatur omnino tollere, & solum permittere dissolutionem cohabitationis ex causa fornicationis, idemque inquit, *Quod uxorem suam dimiserit excepta causa fornicationis mechatur, quia iniuste dimittere facit eam mechari.* Prædictus ergo Textus dissolutionem cohabitationis interdicit nisi ex causa fornicationis, nullo verbo facto de dissolutione vinculi coniugalnis, sicut explicat August. lib. 1. de adulter. coiung. cap. 9. Abulensis. c. 19. Matth. quest. 76. Maldonat. & Ianzen. ibi. Sanch. lib. 10. de matr. disp. 2. num. 3. ubi alios Textus contrarium indicantes explicat. Quocirca questo versatur, quibus ex causa obligatio thori, & coniugalis habitations dissolui inter coniuges possit: Et nemini est dubium posse dissolui ex mutuo consenso, quia nullo iure inuenitur interdictum, quin potius colligatur concilium ex Paulo 1. Corinthis. 7. debet tamen fieri dissolutio non ex odio, & indignatione, sed amore castitatis, & abque incontinentia periculo, ideoque matrem, & longa examinatione facta, & non aliter hac separatio facienda est, vt frequenter omnes Doctores consulunt. Superest ergo examinandum, qualiter ex delicto haec cohabitatio dissoluntur?

S. I.

An ex causa fornicationis dissolutio coniugalvis habitationis fieri possit?

1. Adulterium causa est sufficiens, ut vir ab uxore in perpetuum diuerterat.
2. Nominis adulterij qualibet copula etiam sodomitica intelligitur.
3. Debet adulterium formale esse.

Adulterium uxoris causam esse sufficiem, ut vir ab uxore diuertere in perpetuum possit, confans est omnium Catholicorum sententia ex illo Matt. 5. &c. 19. Ego autem

dico vobis, quicunque dimiserit uxorem suam excepta causa fornicationis, &c. Et ex cap. significasti. Cap. gaudemus. C. ex littera de diuorti.

Et licet Christus Dominus, aliquis Textus Iuris Canonici solum de adulterio uxoris ipso grauiori mentionem fecerint, idemque Caeter. in illud. Math. 19. censuerit foliis vins concedi ob adulterium uxoris separationem. At verillima sententia defendit in hac causa utrumque coniugem patem efficitumque esse uxori ob adulterium viri diuortionis celebrare. Non enim censetur coniuges obligari ad munuan cohabitationem, & debiti redditionem, nisi quatuor sibi inuicem fidem ducant seruauerint. Quare ita fide violata ab obligatione reddendi debitum, mutuoque cohabitandi innocens sue viri fit, si sua femina abfoliuntur, sicut pluribus comprobatur Sanch. lib. 10. disp. 3, num. 6. Farinac. 4. tom. quest. 14. num. 9. Guierr. de matrim. cap. 1. 2. num. 2. Coninch. disp. 35. dub. 1. initio & num. 6. Basil. Ponce, lib. 9, cap. 16. a. num. 4. Layman. lib. 8. sum. tract. 10. 3 part. cap. 7. num. 8. Gaspar Hurtado disp. 11. difficult. 2. & colligunt aperte ex illo Pauli. Corinth. 7. *Huiusque matrimonio uniti sunt precipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere (subintellige ablique iusta causa).* Quod si discesserit (nempe ex iuxta causam) manere innuptum, aut viro (no reconciliari). Supponit ergo Paulus ex aliqua causa iusta posse uxorem a marito discedere, alias cogitet eam viro suo reconciliandi, vel contineenter viuendi. Quod si aliquam causam iustum discedendi a marito uxori habere posset, maximè adulterium, quod fides sibi data violatur.

Nomine adulterii ratione cuius diuortioni celebrantur ab innocentibus positis, eti si censurint solam copulam naturalis cum alieno viro, vel feminam esse intelligentiam, communis sententia defendit teste Abbate in cap. maritus de adulter. num. 3. Sanch. lib. 10. disp. 4. num. 3. Coninch. disp. 35. dub. 1. concl. 5. Basil. Ponce, cap. 16. num. 5. dicto cap. 7. num. 7. Gaspar Hurtado dicta difficult. 2. Riccio decr. 273. in praxi, & alii solidam, & beffiam intelligi, quia his crimibus caro coniugis in alienam dividitur contra matrimonij fidem. Debet autem sodoma, & beffialitas completa esse, id est cum feminis effusione, alias non perfecte in alienam carnem eius effusione, neque coniunctura iniuria, neque sufficiens diuertit causa. Quod a fortiori procedit in tactibus, pollutiones, siue secum cantum, siue cum alio, vt aduentur omnes praetato Doctores.

Debet autem adulterium occasionem diuortij præbens, formale esse; quare si ex aliquo capite ab ea malitia excusat, et quod ignoranter, vel per violentiam commisum sit, nullo modo occasionem diuortij præbere potest, quia alteri coniugi iniuriosum non est, vt recte ex omnium sententia docet Basil. Ponce, lib. 9, cap. 17. num. 8. Sanch. lib. 10. disp. 5. a. n. 11. Argum. cap. cum per bellum. 3. 4. q. 2. Et leg. uxor 7. Cod. de repudiis Quinimò Abbas cons. 4. n. 3. volum. 1. Rosella verbo Adulterium. Sylva. ibi q. vlt. Armilla n. 5. Tabiena, q. 1. n. 3. Graffis 2. p. decr. lib. 1. cap. 12. n. 7. 2. causa 2. Et inclinat Gregor. Lopez, leg. 7. verbo porfueras. tit. 9. part. 4. Et probabile center Sanch. lib. 10. disp. 5. num. 1. affirmant adulterium commisum ex metu cadente in virum constantem non concedere innocentem ius diuertendi, quia non ex malitia, & dolo, quod videat requisitus iuxta leg. penit. f. ad leg. Ital. de adulter. commisum est, & fatur August. relatus in cap. proposito. 32. q. 5. excusans Lactacium ab adulterij crimen non quoad culpam, sed quod penam eo quod metu coacta sit. Sed prædictis alienandum non est, nam cum metus non excusat a culpa adulterii, & fida data violatione, quibus diuortioni iure natura invenitur, non porcessit diuortio, donecque amissione excusat, tamen excepit a pena legibus indicata, vt tradit Courauu. 4. decretal. 1. c. 1. initio. n. 3. Azeuedo lib. 8. recipil. 2. 20. leg. 3. num. 22. Henrig. lib. 11. cap. 17. n. 5. & pluribus relatis Sanch. lib. 10. disp. 5. num. 16. Coninch. disp. 35. dub. 2. num. 10.

S. II.

Quibus in eventibus non licet coniugi ob adulterium commisum celebrare diuortium?

1. Diuortionum negavit esse, si uterque nocens sit.
2. Ob adulterium, cuius author est maritus non posset reipudiari.
3. Ex eo quod maritus causam remotam adulterij uxori præbuit, non impedit a diuortio celebrando.
4. Ob adulterium iam condonatus nequit coniux innocens diuertire.
5. Si innocens signa remissionis adulterio præstet, abesse anima remittendi, probable est in foro conscientia ad diuortionem conari posse.
6. Remissio solum est posse de delicto præterito, non futuri.

7. Ex